Чыла эл пролэтар-влак, ушнызаl Лэнин-Сталин паша вэрч кучэдалаш йамдә лий.

ВЛКСМ МАРОБКОМЫН ОРГАНЖЭ

№ 30 (466) 1937 ий 17 ийунь, изарньа № 30 (466)

Угыч шочшо калыкын законжо

Ожно кугыжа дән помәщик кид йымалнә нымучашдымын ындыралтшә, йӧршәш правадымә, пычкәмыш, тӱрлӧ социальнә чәр-влак дәнә орланышә марий калык шкәнжын автономийжым, Конституцыжым омыж дәнат ужын огыл.

Ләнин-Сталин партийын вуйлатымыжә дәнә Октäбрь социалист рәвольуцо курым дәнә орландарышә кашакым йӧршәш кӱрышт кышкән; мәрчән орланән илышә калыклан тӧр правам пуән.

Эртышә коло ий жапыштә моло калык дәнә пырльа марий калыкат пәләдалтын ончыко кайән. Тошто, йорло Чарла уйәзд олмәш у Автоном рәспублик шочын. Ожно йанлык коштмо вәрәш кугу гигант-влак нӧлталалтыт (Бумкомбинат, чодра завод влак, молат). Шолдыргышо, пәлә шалавышә шкәт озанлыкым —шолдыра, кугу вийан социалист йал озанлык вашталтән. Социалист кӧрган, национальнә форман культурна кушкәш. Рвәзә тукым Социалист родинын кәчыж дәнә шуаралтын, пәнгыдәмын кушкәш.

Марий калыклан тунәмаш, паша ыштaш, канаш правам пумо.

Чыла нинә сәнгымаш-влакым Сталинский Конституцо нәгызәш ыштымә Марий АССР Конституцэш возән шындымә.

Шакшә троцкист, буржуазнә националист да моло тушман кашак мәмнан вивә пийалнам пытарвәшт ыльә. Нуно мәмнан дәкә шәм кәчым, орланымашым пӧртылташ шонәныт. Нуно йонглыш лийыч. Шәмәр калык Сталин йолташын вуйлатымыж дәнә нинә шакшә кашакым лаштырта да коммунизмын пәнгыдын ошкыләш.

Тачә Марий рәспубликын пәләдалтшә столицыжә — Йошкар-Олаш Марий АССР-ын Чрәзвычайнә ХI-шә сйездшә угыч пашам ышташ тӱҥаләш. Марий Рәспубликысә шәмәр-влакын сайлән колтымо ончыл йәнгышт марий шәмәр лӱм дәнә Марий АССР Конституцым пәнгыдәмдаш тӱҥалыт. У закон мәмнам әша кугу сәнгымаш вәрч кучәдалмашкә адакат чот мобилизатла.

Марий рәспубликын столицыжә—Йошкар-Ола кажнә ийын кушкәш, сбралэштәш. Тошто, шӱвшӱ пу пӧрт олмәш кум-ныл пачашан, кугу кӱ пӧрт-влак ышталтыт.

Сӱрәтыштә: Кызыт гына ыштән шуктымо гостиница.

Фото—А. Винокуровын.

Тунәмашлан права—пәш кугу сәҥымаш

Шукэртә огыл, мый шкә ачам-авамлан Марий АССР Конституцо проэктым лудын пушым. Ачам дән авам мыйын лудмәм пәш кугу куанымаш дәнә колыштыч. Лудын пытаршымат ачам ожнысо дән кызытсә илышым тангастарән ойлаш тӱҥальә:

—Эргым, ожно илыш тыгай ыльә: пойан-шамыч йорло-шамычын вӱрыштым йӱын иләныт. Нуно нымогай пашам ыштыдә йӱын-кочкын, куштән-мурән гына иләныт. А мәмнан гай йорлыжо йолыштымо пий сәмын илән. Марий шәмәрын илышыжә поснак чыташ лийдымә нәлә улмаш. Тудым руш тӧражат, марий пойанжат чот ындырәныт. Мыйынат рвәзә пагытәм пойан кид йымаланак әртыш. Шкәмым ашнән лукташлан лийын кӱ курыкыштат 8 ий нарә орланәнам. Ожнысо кочо илышым шоналтәт да логарәтат пышкәмалтәш.

Октäбрь социалист рәвольуцо айдәмә айдәмым пызырымашлан мучашым пыштән, чыла шәмәр калыклан тӧр правам пуән,—манәш ачам. Сталин йолташын тыршымыжә дәнә гына мыйат, ожно йорло йәнгын икшывыжә VII-шә классым сайын да отличнә тунәм пытарышым. Тәний пәдучилищыш тунәмаш кайәм. Пәдучилищыштат мый отличник лийам.

А. Азманов.

Шернур р-н, Кой-Сола ПКШ.

Тӱҥьаштә мә вәлә канаш праван улына

Отличнә да сай тунәмшә-влакым „Таирышкә“ канаш колтат. Мыйат Кужмарий пәлә кыдалаш школын (Ронго район) отличникшә улам. Сандәнак мыйымат „Таирыш“ канаш колтат дыр,—манын шонәнам ыльә. Шонымәм арам ыш лий. 4-шә ийуньышто мәмнам машина дәнә гына „Таирыш“ кондән кодышт.

Лагәрьыштә пәрвой кәчә гычак сайын канаш тӱҥална. Мланна сайын канаш партий дән правитәльствә чыла условийым ыштәныт. Тӱҥьаштә мә, пийалан совәт йоча-влак вәлә канаш праван улына.

Тидә сәҥымашым тыгак самырык Марий Автоном Рәспубликын Конституцо проэктыштыжә возән шындымә. Тидә проэктым марий шәмәрын сайлән колтымо ончыл йәнгжә-влак тачә лончылаш, пәнгыдәмдаш тӱҥалыт. Проэкт—вашкә Марий калыкнат тӱҥ законжо лийәш.

Мый лагәрьыш колтымыштлан пәш куанәнам. Тыштә Марий АССР Совәт сйезд матәриалым, Конституцым тунәмаш, тӱрлӧ модыш дәнә модаш, канымә жапым культурно эртараш тӱҥалам. „Таирыштә“ сайын канән, ончыкат отличнә тунәмаш мутым пуэм.

В. Загайнов.

„Таир“

Тидэ пийалым Иосиф Виссарионович пуэн

Ныгунам шоныдымо, вучыдымо увэр...

— Тэмдам отличнэ тунэммыланда, канаш „Артэкыш“ колтэна,—манын мланна вожатый-влак увэртарат.

Моткоч кугу куанымаш! Адак вуйыш ӧрмаш толын пура, тидэ чынак мо, тыгак мо?—шонэт.

— Ида ӧр. Кайаш йамдылалташ тӱҥалза, — манын вожатый-влак пэнгыдынак ойлат. Райкомолышто путьовкым пуышт да ӧрмым чарнышна, вара кайшаш кэчым вэлэ вучаш тӱҥална. Пэш вучымылан ала мо, жапшат кужун тучэш; кочкашат, йӱашат ок кай, омат ок шу. Ушышто эртак Моско олан, Крымын, „Артэкын“, Шэм тэҥызын сӱрэтышт пӧрдэж. Пэшак куанэн улынаl Куанымынам ончыктэн пуаш мутымат муаш ок лий.

Кузэ от куанэl Вэт „Артэкыш“, кайаш, ужын кошташ—моткоч кугу пийал. Тыгай пийалым мэмнан элыштэ гына, Совэт йоча-влаклан гына пумо. Тидэ пийалым мэмнан эн чот йӧратымэ ачана—Иосиф Виссарионович пуэн. Тудлан пэш кугу тау лийжэl Иосиф Виссарионович, мэмнан ончыкылык илышна вэрч, куанна, пийална вэрч тый таза, кужу ӱмыран лийl

Йоча-влакl Мэ ындэ „Артэкыш“ кайышна. Тылзат пэлэ гыч толын шуына. Тушто кузэ канымына, кузэ илымына нэргэн, ужын коштмына нэргэн толмэкына „Йамдэ лий“ газэт коч тэмдалан ойлэна. А тэ тыштэ кэнэж каникулым вэсэлан, пайдалын эртарыза. У тунэммэ ийлан сайын йамдылалтса.

Кызытэш чэвэрынl

М. Йалпайэва—Оршанкэ ПКШ, Ронго район.

Н. Пэтрова—Морко тӱҥалтыш школ.

Йалпайэва. Тудо „Артэкыш“ канаш кайэн

„Артэкыш“ канаш кайшэ Нина Пэтрова

Мландэ ўмбачын шпион бандым ўштылмö!

ССР УШЭМ ПРОКУРАТУРЫШТО

НКВД органын тўрлö жапыштэ арэстоватлымэ М. Н. Тухачэвскийын, И. Е. Йакирын, И. П. Уборэвичын, А. И. Коркын, Р. П. Эйдэманын, Б. М. Фэльдманын, В. М. Примаковын да В. К. Путнан пашаштым тэргэн пытарымэ да судыш пумо.

Кўшнö ончыктымо йэҥ-шамыч воинский долгым (присыагым) пудыртымылан, родинлан изменым ыштымылан, ССР Ушэм калыклан изменым ыштымылан, Пашазэ-Крэсаньык Йошкар армийлан изменым ыштымылан титаклалтыт.

Слэдствий дэнэ палэн налмэ: титаклымэ йэҥ-шамыч,тугак шкэнжым пуштшо Я. Б. Гамарник ССР Ушэм дэнэ тушманын илышэ ик вэс кугыжанышын вуйлатышэ войэннэ кашакшэ дэнэ кылым кучэныт. Тидэ кугыжанышын войэннэ развэдкыжэ дэнэ службышто лийын, титаклымэ-шамыч тидэ кугыжанышын войэннэ кашакшылан Йошкар армийын могай шотышто улмыжо нэргэн шпион свэдэньым эрэак колтылыныт. Йошкар армийын куатшым луштараш врэдитэль пашам ыштэныт, сар лийэш гын, Йошкар армий сэнгалтшэ манын тыршэныт, ССР Ушэмыштэ помэщик дэн капиталист властьым уэш ышташ шонэныт.

◆◆◆

Тушман кашакым лўйаш судитлымэ

Тэний 11 ийуньышто ССР Ушэм Вэрховно судын спэциальнэ судэбнэ присутствийжэ закрытый судэбнэ засэданьэш 1934 ий 1 дэкабрьысэ законышто ончыктымо порьадкэ почэш М. Н. Тухачэвскийым, И. Е. Йакирым, И. П. Уборэвичым, А. И. Коркым, Р. П. Эйдэманым, Б. М. Фэльдманым, В. М. Примаковым да В. К. Путнам РСФСР УК-ын 58-1-б, 58 8 да 58-11 статьалаштыжэ ончыктымо прэступлэньылан титаклымэ пашам ончымо.

Титаклымэ заключэньым лудын пумэк вуйлатышэ Ульрих йолташ титаклымэ шамыч дэч шкэныштым титаканлан шотлат мо, манын йодо. Титаклымэ-шамыч чыланат кўшнö ончыктымо прэступлэньыштэ шкэныштым тичмашын титаканлан шотлыныт.

Суд палэн нальэ: кўшнö ончыктымо титаклымэ-шамыч, ССР Ушэм шотышто тушман политикым виктарышэ ик вэс кугыжанышын войэннэ развэдкыжэ дэнэ пашам ыштэн, тидэ кугыжанышын войэннэ кашакшылан шпион свэдэньым эрэак пуэдэныт, Пашазэ-Крэсаньык Йошкар Армийын куатшым лунчырташ врэдитэльствым ыштылыныт, ССР Ушэм ўмбак сар тўналмэ жаплан Йошкар Армийым сэныкташ йамдылкалэныт, Совэт Ушэмым ужашлаш да ССР Ушэмыштэ помэщик дэн капиталист властьым пöртылташ шонэныт.

ССР Ушэм Вэрховно Судын спэциальнэ судэбнэ присутствийжэ чыла титаклымым—М. Н. Тухачэвскийым, И. Е. Йакирым, И. П. Уборэвичым, А. И. Коркым, Р. П. Эйдэманым, Б. М. Фэльдманым, В. М. Примаковым да В. К. Путнам войэннэ долг (присыагэ) пудыртымаштэ, пашазэ-крэсаньык армийлан изменэ ыштымаштэ, родинлан изменэ ыштымаштэ титаканлан шотлаш да чыла титаклымым войэннэ званьэ дэч, титаклымэ Тухачэвскийым Совэт Ушэм маршал лўм дэч лишитлаш да чылаштымат лўйаш пунчальэ.

Хроникэ

12 ийуньышто лўйаш судитлымэ М. Н. Тухачэвский, И. Е. Йакир, И. П. Уборэвич, А. И. Корк, Р. П. Эйдэман, Б. М. Фэльдман, В. М. Примаков дэн В. К. Путна шотышто ССР Ушэм Вэрховно Суд спэциальнэ судэбнэ присутствийын приговоржым илышыш пуртымо.

СЭНГАШ ЛИЙДЫМЭ УЛЫНА

Фашистлан ужалалтшэ шакшэ прэдатэль-шпион Тухачэвский, Йакир, Уборэвич, Корк, Эйдэман, Фэльдман, Примаков да Путна ССР Ушэмым кошарташ шонэныт.

Фашизмлан полшышо нинэ тушман-шамыч шакшэ пашам ыштэн, капиталист дэн помэщик властьым пöртылташ шонэныт. Нуно мэмнан пэлэдшэ шочмо элнам вўр дэнэ ташлыкташ, крэсаньык дэч мландым, пашазэ дэч фабрик дэн заводым шупшын налаш, мэмнан кугу элысэ шэмэр - шамычын эрыкыштым, правашт ым руалтэн налаш тöчöныт.

Шпион дэн дивэрсант-шамыч шушаш сарыштэ Йошкар армийын сэҥалтшашыжым йамдылэныт. Нинэ измэнник-шамычын шонымышт ыш шу.

ССР Ушэм Вэрховно Суд Спэциальнэ Судэбнэ Присутствий шкэ приговоржо дэнэ Совэт Ушэмысэ шэмэр калыкын йодмыштым шуктыш.

Йошкар армий—социализм элын сэнгаш лийдымэ армийжэ. Тудо ончыкшат сэнгаш лийдымэ лийэш. Мэрзавэц-шамычым пытармаш мэмнан шочмо элын вийан да куатлэ улмыжым ончыкта.

Мэ пионьэр-влак тунэмшэ-влак большэвик шижмашнам эшэ утларак пўсэмдаш тунэмына. Смирнов Вячэслав.

Морко район, Арын кыдалаш школ, 8-шэ класс

Чыланат газэтан лийына

Мэ, Кой-Сола пэлэ кыдалаш школын (Шэрнур район) VII-шэ классыштыжэ 26 йоча тунэмына. Кэнэж жапыштат газэтан лийашлан чыланат „Йамдэ лий“ газэтлан подпискым ыштышна.

Азманов Эчан.

Сўрэтыштэ: тунэмшэ рвэзэ-влак сай ийгэчэ годым шкэ канымэ жапыштым Какшан сэрыштэ эртарат.

САМЫРЫК НАТУРАЛИСТ-ВЛАК МОМ ЫШТЭН КЭРТЫТ

Чодра, пасу, эҥэр, олык, молат пўртўсым тунэмашлан тўрлö матэрийалым пуэн кэртыт. Пўртўсым тунэммэ паша йоча-влакым пэш кугун интэрэсоватла. Сандэнэ йоча-влакын жэланьыштым шотыш налаш, нунылан пўртўсым тунэмашышт полшаш кўлэш.

Чодрашкэ прогулкым ыштымэ годым эн пэрвойак чодраштэ могай пушэнгэ-влак улмым палэн налман. Варажым нинэ пушэнгэ-влакын могай видыш пурмыштым палымэк могай йаруслан (этажлан) пайлалтмыштым палыман. Тидын мöнгö нинэ йаруслаштэ могай пушэнгэ-влак кушкыт—тудым палаш кўлэш. Пушэнгэ-влакым тунэммэ годым, могай породо шукырак улмым палымэк чодран могай улмыжым палаш куштылго лийэш. Чодрам сай тунэмашлан адак пушэнгэ да кустарник-влакын укшыштым да лышташыштым погэн коллэкцийым ышташ лийэш.

Экскурсий матэрийалым кузэ обработатлаш? Тудым тыгай корно дэнэ обработатлыман: чодралан общо характэристикым пуаш: иман, лышташан альэ иман да лышташан пушэнган чодра, могай породо шукырак шотлалтэш, чодран кумдыкшо мыньар, пушэнгын мыньар ийаш улмыжым палэн налаш кўлэш. Тидым пўчкэдымэ пушэнгын идалык йэда кушмо йыргэшкышт гыч палаш лийэш. Пушэнгэ-влакын кузэ волгыдо вэрч кучэдалмыштым эскэрыман.

Чодраштэ пэлэдшэ кушкыл-влакымат шуко муаш лийэш. Нунын саскашт вашкэ шуэш, самырык понго-влакат шочаш тўҥалыт. Натуралист-влак саскам, понгым погэн, нуным тунэм кэртыт.

Экскурсийыш кайаш ончычак планым ыштыман. Планыштэ кушко кайаш да чодран могай участкым ончэн лэкшаш—раш ончыкталтшэ. Планэш могай жапыштэ каймымат, оборудованьэ кўлмымат ончыктыман.

Чодраштэ мом муаш лийэш? Ийуньышто понго-влак лэкташ тўҥалыт: ўй понго, кармэ понго, курэзэ, молат. Ийульышто ош понго дэн шопкэ понговлак лэктыт. Кочкаш йöршö дэн йадан понго-влак погымашым да тунэммашым Иэлэнкин ончыктымыжо сэмын ыштыман. Тидэ жапыштэ чодраштэ купысо кушкыл:йэжголовко, кувшинкэ, моло-влакат пэлэдыт. Иэр сэрлаштэ вўдысö грэчиха, камыш, тростник - влак пэлэдыт. Ниным погэн гэрбарийым ыштыман, кушто кушмыштым возэн шындыман.

Кэнэж кыдалан да кэнэж мучашэш шуко кушкыл-влакын саскашт, пырчышт лийын шуэш. Нинын дэнат коллэкцийым ыштыман, тукымыштым кузэ шарлымыштым палэн налман.

Иоча-влаклан олык эшэ утларак интэрэснырак. Тушто тўрлö тўсан пэлэдыш пэлэдэш. Пэлэдышлаштэ шуко тўрлö насэкомый-влак чоҥэштылыт. Насэкомый-влакын илышыштым эскэрэн кошташ да опытым ышташ ончымаш самырык натуралист-влаклан пэш шуко матэрийалым пуэн кэртэш.

Тыгак вўдысö илышэ-влакым—кол дэн ужавамат ончэн тунэмаш лийэш. Нунын икраштым колтымо гыч кугу лийын шумэшкышт ончэн тунэмаш кўлэш. Кайык-влакым тунэммэ годым, нунын посна ойртэмалт шогышо палышт - влакым ончыктыман. Ир йанлык-влакын илышыштым тунэммаш пашат пэш кўлэшан. Нунын илышыштымат раш палэн налман.

Тыгэ пўртўсым, чодрам, кайыкым, молымат эскэрэн тунэммаш—икшывэ-влаклан пэш кугу шинчымашым пуа. Зоологий дэн ботаникэ урокланат пэш кэлшышэ матэрийал-влак лийыт.

Агроном—К. Васильйэва.

Пŷтынь Ушэм Коммунист (большэвик) партийын Рŷдŏ Комитэтшэ дэч

ВКП(б) Рŷдŏ Комитэт чот ойгырэн, партийлан, пашазэ класслан да чыла шэмэрлан увертара: 12 ийуньышто 1 часат 50 минутышто, Москош кŷчык жап чэрлэ киймэк партийын ик тошто члэнжэ, В. И. Лэнинын лишыл соратникшэ, ССР Ушэм СНК пэлэнсэ Совэт Контроль Комисс бŷро члэн

Марийа Ильинична УЛЬЙАНОВА

йолташ колэн.

Коммунизм пашалан шкэнжын пŷтынь илышыжым пушо Ульйанова йолташын колымыжо—партийлан, ССР Ушэм шэмэршамычлан кугу йомдарымаш.

М. И. Ульйанован илышыжэ, тудын Лэнин-Сталин пашалан прэданнэ улмыжо да шэмэр шамычым чутко ончымыжо чыла партийнэ дэн нэпартийнэ большэвик-шамычлан коммунизмын сэнгымашыжкэ вэрч чакнydэ кучэдалмэ примэр лийын шога.

ПŶТЫНЬ УШЭМ КОММУНИСТ (БОЛЬШЭВИК) ПАРТИЙЫН РŶДŎ КОМИТЭТШЭ.

М. И. УЛЬЙАНОВА

12-шо ийуньышто 1 часат 50 минутышто кŷчык жап чэрланэн киймэк, Владимир Ильичын шŷжаржэ, коммунист партийын ик тошто члэнжэ—Марийа Ильинична Ульйанова йолташ колыш.

Тудо 1878 ийыштэ Симбирск олаш шочын. М. И. Ульйанова рэвээ ŷдыр улмыж годымак рэвольуционно пашаш шŷмашкэн, рэвольуцо вэрч пашам ыштэн. Кугыжан правитэльствэ М. И. Ульйановам шуко кана арэстоватлэн, ссылкыш колтылын. Тугэ гынат, тудо шкэ рэвольуционно паша ыштымыжым чарнэн огыл. РСДРП-ын 2-шо сйэздшэ дэч вара, тудо большэвик партийын ик ончыл рэвольуционэркыжэ лийын, тушманшамыч ваштарэш чакнydэ кучэдалын.

17-шэ партсйэзд дэч вара М. И. Ульйанова ССР Ушэм Совнарком пэлэнсэ Совэт Контроль Комисс бŷро члэнлан пашам ыштэн.

М. И. Ульйанован пŷтынь илышыжэ, тудын Лэнин-Сталин пашалан прэданнэ улмыжо да шэмэр-шамычым чутко ончымыжо чыла партийнэ да партийыштэ шогыдымо большэвик-шамычлан коммунизмын сэнгымашыжкэ вэрч чакнydэ кучэдалмэ примэр лийын шога.

* * *

14 ийуньышто кастэнэ М. И. Ульйановам шарнымэ лŷмэш Моско олан Иошкар площадэшыжэ митинг лийын. Митингыш М. И. Ульйанова дэн прощатлаш Сталин йолташ, партий дэн правитэльствэ вуйлатышэ-влак да Моско оласэ шэмэр-влак пэш шукын погынэныт.

М. И. Ульйановам шарнымэ лŷмэш эртарымэ митинг пыта.

18 часат 30 минут. Антипов йолташ урнам пырдыжэш пыштымэ вэрыш шында. Сальут шэргылтэш. Траур маршым „Интэрнационал“ йŷк вашталта.

Урна шындымэ вэрым шэм мрамор оҥа дэнэ пэтырымэ. Ŷмбаланжэ тыгэ возалтын:

„Мария Ильинична Ульянова.
1878 г. 18-II 1937 г. 12-VI.“

КОМСОМОЛЬСК ОЛАЛАН—5 ИЙ

Мŷндыр эрвэлын эн самырык олажлан—Комсомольск олалан 12-шо ийуньышто 5 ий тэмэ. Ожно Амур энгэрын сэржэ пустан шогэн гын, кызыт тушто шуко пачашан зданьэ, заводвлакын корпусышт кŷш нŏлталтын шогат. Комсомольск олаш Судостроитэльный тэхникум почылтын, рабфак дэн моло школ - влак улыт. Комсомольск олаштэ кызыт 65 тужэм калык ила.

Олалан 5 ий тэммэ йубилэй лŷмэш пэш кугу физкультурно пайрэм лийын.

Тидэ самырык олан историйжэ дэн тудын йэҥыштым ончыкташлан йубилэй кэчыштак выставкэ почылтын.

Рудольф гыч Москош чоҥэштыш ийгэчым вучат

Польарнэ станцэш научно пашам ыштэш кодшо-влаклан чыла условийым ыштэн шукталтын. Йŭдвэл польус тэҥыз корнын главнэ управлэньэ начальникшэ О. Ю. Шмидт дэн пырльа Совэт Ушэмын гэройжо - влак Водопьйанов дэн Молоков да моло льотчик-влакат Рудольф отрошто улыт. Нуно тужэчын Москошко чоҥэштышаш улыт. Чоҥэшташлан сай ийгэчэ лиймэ годым, тужэчын нуно чоҥэштэн лэктыт.

Водопьйановын, Алэксэйэвын да Молоковын самольотышт колэсам наҥгайат

Кызыт, мэмнан дэнэ шокшо годым, самольот-влак йэчышт дэнэ мландыш волэн шинчын огыт кэрт. Вот тидланак „Садко“ лэдокол нунылан кугу колэсам наҥгайашлан, Архангэльск гыч Франц - Иосиф мландыш 12 - шо ийуньышто лэктын кайэн.

„Садко“ лэдокол нунын самольотыштлан колэсам наҥгайышыжла, тугак Моско-Йŭдвэл польусыш гэройла чоҥэштышэвлаклан апэльсиным, лимоным, олмам, грушым да моло пакча йэмыш-влакымат наҥгайа.

ССР Ушэмыш испан футболист-влак толыт

ССР Ушэмыш тидэ кэчылаштэ Баск эл гыч (Испаний) сборно футбольно командэ толэш. Тидэ составыштэ Испан рэспублик армийын 9 бойэцшэ уло. Испан рэспубликын спортивнэ чэстьым аралашлан, нуно кызыт Йэвропо мучко кайат.

Тидэ—пэшак талэ футбольно командэ. Тудо тŷньамбалсэ матчлаштат ик кана вэлэ огыл лийын.

Тидэ командэ мэмнан дэнэ ССР Ушэмын вийан командыжэ-влак дэн модаш тŷҥалэш.

ХРОНИКЭ

◆ Аркадий Павлович Розэнгольц йолташын вэс пашаш кусныммыжо дэнэ, ССР Ушэм Рŷдŏ Исполнитэльнэ Комитэтын прэзидиумжо тудым вэс эл дэнэ торгайымэ Калык Комиссар паша гыч утарэн.

◆ ССР Ушэм Рŷдŏ Исполнитэльнэ Комитэтын прэзидиумжо Иван Тэвадросович Тэвосьан йолташым Оборонно Промышлэнность Калык Комиссарым олмэштышылан пэнгыдэмдэн.

„СУМКА, УШЫМ ПУ!“

(ЙОМАК)

Ожно кок изак-шольак-шамыч илэныт. Изажэ пойан улмаш, а шольыжо—йорло. Ик кана йŷдым йорло пойан изажын идым воктэчшэ эртэн. Идымыштэ сапондо йŷкым колын. Шкэ сэмынжэ шонэн шогэн: „Нинэ йŷдым мом сават?“ Опсам почын да пурэн. Идым тичак изи пŏрйэҥ-шамычым ужын.

— Сай илэда?

— Сай илэна!

— Тэ кŏ тугай улыда?

— Мэ—тыйын изатын пийалжэ улына. Изат мала, а мэ тудлан пашам ыштэна. Садланак тыйын изат пойан.

— А, вот кузэ! Ах ма мыйын гына пийалэм укэс.

— Тыйынат пийалэт уло.

— Тудо кушто вара?

— Тый кужу воштырым пŷч, корэм сэрышкэ кай. Тушто кŷвар дэнэ, йошкар мыжэр йымалнэ тыйын пийалэт кийа. Тудым воштырэт дэнэ туч да ойло: „Эй, малэнат, ындэ сита! Полшо мланэм. Ужат, мый могай йорло улам“ ман.

Йорло тыгак ыштэн. Воштырым пŷчкын налын, корэм сэрышкэ кŷвар дэкэ кайэн. Ужэш—чынак! Йошкар мыжэр йымалнэ кэлачэ гай кагырген возын да изи пŏрйэҥ кийа.

— Эй, малэнат, ындэ сита! Полшо мланэм. Ужат, мый могай йорло улам.

Изи пŏрйэҥ йошкар мыжэр йымач пондашыжым луктынат, йŏршэш ŏрын пэлэштэн:

— Ниужэли йорлылык авырэн?

— Конэшнэ йорлылык. Кочкашат, чийашат нымо укэ.

— Йŏра. Полшэм. Тэвэ тыланэт окса.

— Тидэ вэлэ?

— Тидэ вэлэ.

— Тидэ мланэм ик крэмга киндыланат ок ситэ.

— А тый тудым ик кидэт гыч вэс кидышкэт кудалтэ. Тунам тыйын кок оксат лийэш. Мыньар кана кудалтэт, тыйын тунар оксат лийэш. Колат—оксатым ит йомдарэ.

Йорло мŏнгыжŏ куржын толын, олымбак шинчын да оксам ик кидшэ гыч вэс кидышкыжэ кышкылташ тŷҥалын.

Мыньар кана кудалтэн, йорлын тунар окса лийын; вара шотлэнат аҥыргэн пытэн.

Йорло пэш чот йывыртэн. Ложашым, ŷйым, шкаланжэ, ватыжлан, шочшыштлан вургэмым налэдэн. Йорлын суртшо гыч йорлылык чоҥэштэн кайэн.

Тидын нэргэн пойан изажэ колын шуктэн да кŏранаш тŷҥалын. Ожно айдэмэ тугай улмаш: мыньар пойан, тунарэ тэмдымэ. Пойан иза йорло шольыж дэк толэш. Рывыж гай чойа, пирэ гай тэмдымэ иза шыма мут дэнэ йорло шольыж дэк кэржалтын.

— Шэргэ шольаш, кушто тый тыгай пийалым мунат? Пийал оксатым изиш жаплан гына мланэм пу ыльэ?

— Нал. Мый ом чаманэ. Мыйын ындэ чыла уло.

Пойан иза пийал оксам налын да мŏнгэш шольыжлан пуаш ок шоно. Жап эртымэ сэмын йорлын погыжат, кочкышыжат пыташ тŷҥалын. Йорло кŷсэнышкыжэ кидым чыкэн, туштат нымо укэ.

— Ох, шайтан! Изан дэкэ оксалан кайаш вэрэштэш.

Изаж дэкэ мийа. Изажэ шольыжым ужэшат пирыла урмыж колта:

— Тланэт могай окса эша! Мыйын тланэт пушашэм укэ! Кай тыжэч!

Пойан йорло шольыжым чумэн луктын колтэн.

Йорло шинча вŷд дэнэ шортын кайэн. Вуйым шийнэжэ улмаш, но... пойан ваштарэш кŏлан вуйым шийат? Йорлылан кŏ инана?

— Кайэн ончэм,—манын йорло,—адак ик кана шкэ пийалэм дэк.

Йорло воштырым пŷчкын налын да корэм сэрышкэ кŷвар дэкэ кайэн. Ужэш: ожнысо гайак йошкар мыжэр йымалнэ изи пŏрйэҥ кийа. Тудым воштыр дэнэ тучын.

— Эй, малэнат, ындэ сита! Полшо мланэм. Ужат, мый могай йорло улам.

Изи пŏрйэҥ йошкар мыжэр йымач пондашыжым луктын да ŏрын колыштын.

— А оксат кушто?

— Тудо оксам изалан пуэнам, а иза мŏнгэш ок пу.

— Эх, тыйат!.. Но, йŏра... Тэвэ тланэт скатэрть. *) Тудым ŷстэл ŷмбакэт шарэ. Тунам тланэт могай кŷлэш, тугай кочкыш лийэш.

Йорло мŏнгыжŏ куржэш—кайыкла чоҥэшта. Толын шумэкыжэ йэшыж дэч йодэш:

— Тэмдан мом кочмыда шуэш?

— Пучымышат йŏра ыльэ,—ватыжэ вашмутым пуа. А пучымыш дэнэ кочшаш ŷй нэргэн огэшат шоналтэ. Шужышылан могай ŷй, ик кормыж кŏргŏ шŷрашат сита.

Йорло помышыж гыч скатэртьым луктын да ŷстэл ŷмбак шарэн. Ŷстэмбалнэ пучымыш вэлэ огыл тунамак ŷй, кол когыльо, шаньга сакыр дэнэ чай, молат тич тэмын.

Йорло дэч адакат йорлылык чоҥэштэн кайэн. Йорлын икшывышт мурым мурат, модыт.

*) Скатэрть—ŷстэл ŷмбалан шарымэ шовыч.

(Мучаш 4-шэ могырышто)

СТАЛИН ТУКЫМ УЛЫНА

Пәләдалтшә әләш шочшо
Сталин тукым улына.
Сталин дәнә эрә ончык
Коммунизмыш шуына.

Пуыш Сталин Конституцым
Пәшак сайә вәт илаш.
Йӧратәна Сталин оным
Ончык сай әшә лийшаш.

Мәмнан илыш моткоч шәргә
Тунәмаш улна праван.
Кушкына мә эрык әргә
Сталин он йыр—ик ачан.

Пийалан пәш илыш кәчә,
Шӱмлан шокшо Сталин дән.

Кучәдалын налмым мәжә
Кәртына чот аралән.

Эрык әлын у айдәмә
Сәнгәна мә кәч куштат.
Тәвә ончо пользус дәнә
Лойга эрык знамыжат.

Сай тунәмна, эртыш тәлә
Лагәрлаштә канәна.
Кап-кылнажә пәнгыдәмә—
Шыжым школыш кайәна.

Пәләдалтшә әләш шочшо
Сталин тукым улына.
Сталин дәнә эрә ончык,
Коммунизмыш шуына.

Чалай Васлий.

С. М. Кировын шочмо вэрышкыжэ кайаш йамдылалтына

Сәргәй Миронович Кировын шочмо вәржә—Уржум ола Косолапово сәла дәч мӱндӱрак огыл, 40 километр нарә вәлә лийәш. Шуко пионьәр-влак кәнгәж каникул жапыштә Уржум олаш ончаш кайаш йодыт. Садлан Косолаповә райкомол пионьәр-влаклан Уржум олашкә экскурсийым организатла. Школлаштә кызыт экскурсийыш кайаш йамдылалтмә паша ыштaлтәш. Пионьәр отрӓдлаштә С. М. Кировын илышыжым тунәмыт.

Уржум олаштә пионьәр-влак Кировын шочмо, йочаж годым илымә, тунәммә вәржым ужыт.

Косолапово райкомолын пионьәр пӧлка вуйлатышыжә—
М. В. Вәткин.

200 ТУНЭМШЫЛАН—ЛАГЭРЬ

Кодшо ийыштә Сотнур район цәнтр дәч 10 километр ӧрдыжәш, „Красный стекловарь“ завод воктәран лагәрь почылто. Тәний тидә лагәрьышкә отличнә тунәмшә-влак кокымшо каналан погынат. Отличнә тунәм ләкшә-влаклан кәнгәж каникулым сайын эртарашышт тәний тыштә тӱрлӧ модыш-влакат ситышын улыт. Музык шокташ тунәмашлан балалайкым, гитарым, моло музыкальнә инструмәнт-влакымат ситышын налмә. Лагәрьыш канаш толшо пионьәр, тунәмшә-влак дәнә пашам ыштaш сай вожатыйым йамдылымә. Лагәрь 1 ийуль гыч 1 сәнтьабрь мартә пашам ыштaш тӱналәш. Кажнә смәныштә 100 тунәмшә лийәш.

Тойкинов Ч.

Грузий ССР ЦИК-ын Филипп Махарадзә лӱм „Зеленый Мыс“ курортшо.

ИСПАН ГРАЖДАН САР ФРОНТЛАШТЭ

Баск фронтышто (Иӱдвәлнә) мӓтәжник-влак 11-шә ийуньышто шуко пушкым, танкым да самольот-влакым погән, Бильбао вәлысә рәспубликанәц-влакын позицышкышт вийан атакым колтәныт. Тидә атакә годым мӓтәжник - влак пулашымышт дәнә шкә позицыштымак ныл кана бомбардироватләныт.

Тунам рәспубликанәц - влак нунын атакыштым сәнгымә дәнә гына огыл, шкат атакыш кусәныт да, мӓтәжник - влакым шкәныштымат кугын чактарәныт. Тунамак рәспубликанәц-влакын зәнитнә артилләрийышт фашист-влакын ик самольотшым волтән шуән.

11-шә ийуньышто баск-влакын „Сискар“ дән „Хосә Луис Диәс“ эскадронно миноносәцшә дәнә мӓтәжник-влакын „Альмирантә Сәрвәра“ крәйсәрышт дәнә баск сәр воктән ваш-ваш кучәдалмаш лийын. Варажым мӓтәжник-влакын крәйсәрышт шылын утләныт.

Кәчывал йымал фронтын Пәньйарройа районыштыжо рәспубликанәц-влак Гордо курыкым сәнгән налыныт. Тугак Бәльнәс—Кордова линийыштат рәспубликанәц - влак Эль Вакар кӱртньӧ корно станцым шкә кидышкышт налыныт.

Каникулым сайын эртарэм

Кәнгәж каникулым моштән эртарымаш, у тунәммә ийлан йамдылалтмаштә пәш кугу полышым пуән кәртәш. Сандәнә мый кызыт каникулым вәсәлан эртарәм. Кажнә эрдәнә кап-кыл пәнгыдәмдаш полшышо гимнастикым ыштәм. Кәчәш кум кана йӱштылам, могырәм кәчәш кӱйыктәм. Чодырашкә, олыкышко да әнгәр сәр воктәкә тӱрлӧ илышә-влакын илышыштым эскәраш коштам.

Газәт дән литәратурымат лудаш пәш йӧратәм. „Йамдә лий“, „Рвәзә коммунист“, „Марий Коммун“ да „Марийская Правда“ газәтым налын лудын шогәм. Сылнә мутан литәратур-влакымат: Шолоховын—„Савырымә сӧрәм“, Шкәтанын—„Эрәнгәр“ романыштым пәш йӧратән лудынам. Кызыт „Бруски“, „Дерсу - Узала“, „Школ“ книга-влакым лудаш тӱналам.

Иванов Вәнья.

„Йамдэ лий“ газэт рэдакцэ шкэнжын чыла дэткоржылан да лудшо-влаклан ик сай дэткоржо

Бабин Николай Митрофанович

йолташын 14 ийуньышто 1 час йӱдым Йошкар-Ола больницэш жап шудэ колымыжо нэргэн ойгырэн увэртара.

„Йамдә лий“ рәдакцә.

„СУМКА, УШЫМ ПУ!“

(МУЧАШ)

Скатәрть нәргән пойан иза колын шуктән. Тудо әша чот кӧранаш тӱналын. Адак шольыж дәк толын да шыма мут дәнә сӧрвалаш тӱналын.

— Мыйын йӧратымә, шәргә шольым! Скатәртьәтым мланәм ик кәчылан гына пуән колто. Мыйын тачә имәнинә. Шкәат уналыкәш мий, кочкат, йӱат да скатәртьәтымат пырльак кондәт.

— Нал. Мый ом чаманә.

Пойан иза уна-влакым погән, ӱстәмбакә скатәртьым шарән. Пойанын суртыштыжо пәш чот йӱмаш тӱналын. Ӱстәмбалнә курыкла койын шинчышә жаритлымә шыл гыч пар ләктәш, койа кол когыльо умшаш шула вәлә, кугу кружкалаштә пура шонгәштын шинча...

Пойан дәкә йорло уналыкәш мийа. Пойан уналыкәш толшо йорло шольыжым пӧрт ончыкат ок пурто. Шкә йалчыштым пашаш шогалта: Йалчә-шамыч йорлым мушкындо дәнә силат, кәм йол дәнә чумат, тӱрлын сотарән, мыскылән ойлат:

— Кушко шӱшкылтат! Кужәч толынат, тушко кай! Тланәт тыштә вәр укә, йамдылымә огыл!

Йорло адак угыч шкә пийалжә дәкә кайа.

— Эй, маләнат, ындә сита! Полшо мланәм. Ужат мый могай йорло улам.

Изи пӧрйәнг йошкар мыжәр йымач пондашыжым луктын да ӧрын йодәш:

А скатәрть кушто?

— Изамлан пуәнам.

— Тланәт, ушдымолан тыгак кӱләш.

— Мланәм, йорлылан мом ыштыман ындә? Коч әша икана полшо.

— Тәвә тланәт сумка дән тойа. Сумкам сакә да тойат дәнә пәрә. Пәрмәт годым тыгә ойло: „Сумка, ушым пу!“—ман.

Йорло шуко жап шоныдә сумкам чийән да „Сумка, ушым пу!“ манын тойа дәнә пәрән.

Сумка гыч шым изи пӧрйәнг-шамыч тӧрштән ләктыныт да давай йорлым кыраш. Йорлым шинчажә какаргымәш кырәныт.

— Мыйын шәргә пийаләм, корангдә тый нуным, пожалуста корангдә, а то мыйын чонәмат луктыт.

Пийал шыргыжалын ойла:

— Сумка, уш сита!

Тунамак иктат укә. Шым изи пӧрйәнг-шамыч сумкаш чыланат мӧнгәш тӧрштән пурышт.

— Тидә сумкам нал,—манәш пийал. Тыләчла мыйдәкәм ит кошт, мыйым ит кычал.

Йорло тужәч викак пойан изаж дәк ошкылын. Но тудым пойанын йалчышт адакат огыт пурто.

— Кушко шӱшкылтат?!

— Сай лийза, пуртыза?—пәш кӱләшан паша.

— Оза кӱштән огыл!

— Пәш кӱләшан паша, манын озаланда ойлыза!

Изажә пурташ кӱштән. Шольыжо пурәнат пойан йодәш:

— Мо кӱләш тыланәт? Молан толынат?

— Вот тәвә мый сумкам налнам.

Тидә сумкам сакәт гын, тӱньаштә эн ушан лийат. Тидыжә окса дәчынат, скатәрть дәчынат утларак кӱләшән.

Пойанлан тидә путырак кәлшән.

— Ну-ко, кондыйан сумкатым, мый сакән ончәм.

— Нал. Мый ом чаманә.

Пойан иза сумкам сакыш, а шкәжә шыргыжын шога.

— Сумка, ушым пу!—манын йорло шольыжо сумкам пәралтыш.

Шым изи пӧрйәнг-шамыч сумка гыч куржын ләктыч да давай пойан изам кыраш.

— Карау-ул! Шольым, пагалымә шольым, нуным корангдә!

Йорло сумкам тойаж дәнә пәралтән адак пәләштыш:

— Сумка, ушым пуйан әша!

Сумка гыч адак шым изи пӧрйәнг-шамыч тӧрштән ләктыч да пойан изам давай луатнылытын кыраш! Пойан йӧршәш лунчыргән.

— Чыла пуәм, нымомат ом чаманә, нином гына корангдә!

— Молан пуаш, ындә мый шкәат чыла налын кәртам.

Йорло шкәнжын пийал оксажым налын, скатәртьшым пойан изажын ӱстәмбакыжә шарән. Мӧнгыж гыч изаж суртыш йәшыжым кондән. Йорло шольо йәшыж дәнә устәл йыр шинчын кочкыт, йӱыт. А луатныл изи йәнг-шамыч пойан изажым чарныдә кырат. Пойанын пәләштaш йӱкшат кодын огыл, а йорло шольыжо ӱстәл воктәнә шинчышыжла шыргыжын ойла:

— Нымат огыл. Мыйым йорлылык тыләчат коч чот кырән.

„Колхозник“ журнал гыч

Врид. отв. редактора—
А. ЙАНАЛОВ.

Упол. Марлита № А—54 Тираж 7360 экз. Йошкар-Ола, Маргосиздатын 1-шә типогр. ВЛКСМ Маробком орган. Савыктышә „Марий Коммун“